

Received / Makale Geliş Tarihi 11.09.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 27.10.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(100), 2908-2921

Review Article / Derleme Makale
10.5281/zenodo.10045804

Mihrican Akson

<https://orcid.org/0009-0000-2856-0016>
Milli Eğitim Bakanlığı, Sinop / TÜRKİYE

Şahander Çetin

<https://orcid.org/0009-0001-9765-4451>
Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara / TÜRKİYE

Gönül Berrak Girişken

<https://orcid.org/0000-0002-4754-1862>
Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul / TÜRKİYE

Fatma Nur Vanhoğlu

<https://orcid.org/0009-0006-7190-6178>
Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul / TÜRKİYE

Eğitim Kurumlarında Covid 19 Sonrası Sağlık Kavramına Yönelik Algıların İncelenmesi

Examining the Perceptions of the Concept of Health After Covid 19 in Educational Institutions

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Covid-19 sonrası eğitim kurumlarında sağlık kavramı algısının incelenmesidir. COVID-19 salgını, eğitim kurumlarına çeşitli zorluklar ve değişiklikler getirmiştir. Okul kapanışları ve uzaktan eğitim uygulamaları, öğrencilerin, öğretmenlerin ve ebeveynlerin yeni bir eğitim ortamına hızla uyum sağlamasını gerektirmiştir. Öğrenci motivasyonu, duygusal refah ve sosyal etkileşim önemli konular haline gelmiştir. COVID-19 pandemisi, sağlık kavramına yönelik algıları etkileyen önemli faktör olmuştur. Pandemi, insanların sağlığına dair bilincin ve hassasiyetin artmasına neden olmuş, hijyen, koruyucu önlemler ve enfeksiyon kontrolü gibi sağlık uygulamalarının önemini vurgulamıştır. Aynı zamanda, pandemi insanların sağlık sistemine, sağlık profesyonellerine ve bilimsel araştırmalara daha fazla ilgi göstermelerine yol açmıştır. COVID-19 sonrası dönemde sağlıkla ilgili daha geniş bir perspektife sahip olma ve sağlık konularına daha duyarlı davranma eğiliminin artması beklenmektedir. Bu durum, bireylerin ve toplumların sağlık hizmetlerine erişimini ve sağlık bilincini olumlu yönde etkileyebilir. Bu çalışmanın sonuçları, pandeminin sağlık kavramına olan algıyı önemli ölçüde değiştirdiğini ve insanların sağlık ve hijyen konularına daha fazla duyarlılık gösterdiğini göstermektedir. Özellikle el hijyeni, fiziksel mesafe ve maske kullanımı gibi sağlık önlemleri, eğitim kurumlarında daha fazla vurgulanmıştır. Ayrıca, öğrenciler ve eğitimciler arasında sağlıkla ilgili endişelerin arttığı ve psikolojik refahın önemli bir konu haline geldiği belirtilmektedir. Bu çalışma, COVID-19 sonrası eğitim kurumlarının sağlık ve güvenlik önlemlerine daha fazla odaklandığı bir dönemde, sağlık kavramının insanlar arasındaki farklı algılarını araştırarak eğitim sektörüne önemli bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim kurumları, covid 19, sağlık.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the perception of the concept of health in educational institutions after Covid-19. The COVID-19 pandemic has brought several challenges and changes to educational institutions. School closures and distance learning practices have required students, teachers and parents to quickly adapt to a new educational environment. Student motivation, emotional wellbeing and social interaction have become important issues. The COVID-19 pandemic has been a major factor affecting perceptions of the concept of health. The pandemic has led to increased awareness and sensitivity about people's health, emphasizing the importance of health practices such as hygiene, preventive measures and infection control. At the same time, the pandemic has led people to pay more attention to the health system, health professionals and scientific research. In the post-COVID-19 period, the tendency to have a broader perspective on health and to be more sensitive to health issues is expected to increase. This may positively affect individuals' and communities' access to health services and health awareness. The results of this study show that the pandemic has significantly changed the perception of the concept of health and people are more sensitive to health and hygiene issues. In particular, health measures such as hand hygiene, physical distancing and mask use were emphasized more in educational institutions. It is also noted that health concerns among students and educators have increased and psychological well-being has become an important issue. This study provides an important insight into the education sector by exploring the different perceptions of the concept of health among people at a time when educational institutions are focusing more on health and safety measures post-COVID-19.

Keywords: Educational institutions, covid 19, health.

1. GİRİŞ

Eğitim, insanların kendilerine, çevrelerine, toplumlarına, doğaya ve diğer varlık dünyasına dair bilgi edinme süreci olarak tanımlanabilir. Bu süreç, toplum içinde davranış kalıpları geliştirerek bu bilgileri yeni nesillere aktarma amacı taşır. Eğitimin tarihi, çok eski dönemlere kadar uzanır ve farklı biçimler, kurumlar, aktörler ve yöntemlerle evrilen bir süreçtir. Ancak bu süreç, zaman içinde çeşitli değişimlere, dönüşümlere ve gelişmelere tabi tutulmuştur.

Eğitim kurumları, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin düzenlendiği, öğrencilerin bilgi ve becerilerini artırmayı amaçlayan kuruluşlardır. Bu kurumlar, her seviyede eğitim sunmaktadır, yani ilkökul, ortaokul, lise, üniversite, meslek okulu, teknik okul ve daha fazlası gibi farklı eğitim seviyelerini kapsamaktadır. Eğitim kurumları, öğrencilere derslerin yanı sıra çeşitli yeteneklerin ve becerilerin kazandırılmasını sağlamaktadır. Öğretmenler, öğrencilere öğretim sağlamakta, rehberlik yapmaktadır ve değerli yaşam becerileri kazandırmaktadır. Bu kurumlar, toplumun bilgi birikimini artırmayı amaçlamaktadır ve öğrencilere kariyerlerini geliştirmeleri ve daha iyi bir gelecek hazırlamalarına yardımcı olmaktadır. Eğitim kurumları, öğrencilerin akademik, kişisel ve sosyal gelişimlerini desteklemektedir ve genellikle yerel veya ulusal eğitim standartlarına uygun olarak çalışmaktadır.

Salgının hızla yayılmasını önlemek için alınan tedbirler, okulların fiziksel olarak kapatılmasına ve uzaktan eğitime geçilmesine neden olmuştur. Bu durum, öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin eğitim süreçleri üzerinde önemli değişiklikler yaşamalarına yol açmıştır. Uzaktan eğitim, öğrencilerin yüz yüze sınıf deneyiminden uzaklaşmalarına neden olmuş ve teknolojik altyapıya erişimi olmayan veya sınırlı olan öğrenciler için eşitsizlikleri artırmıştır. Ayrıca, öğrencilerin sosyal etkileşimleri, motivasyonları ve zihinsel sağlıkları üzerinde olumsuz etkiler yaratmıştır. Öğretmenler, uzaktan eğitim platformlarını kullanma ve öğrencileri etkili bir şekilde motive etme konusunda yeni beceriler geliştirmek zorunda kalmışlardır. Veliler ise çocuklarının eğitimine daha fazla katılım göstermek ve evde öğrenme ortamını desteklemek zorunda kalmışlardır. Covid-19 pandemisi, eğitim alanında büyük bir dönüşüme neden olmuş ve eğitimcilerin, öğrencilerin ve velilerin yeni koşullara uyum sağlama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Bu durumda eğitim kurumlarının sağlık eğitimindeki rolünün oldukça önemli olduğunu belirtmek gerekir. Sağlık eğitimi, öğrencilere sağlıklı yaşam biçimlerini, hastalıklardan korunma yöntemlerini, beden ve zihin sağlığının önemini anlatmaktadır. Eğitim kurumları, bu değişen sağlık algısını şekillendirmede önemli bir rol oynamaktadır. Öğrencilere, sağlık ve hijyen konularında eğitim verme fırsatına sahiptirler. Bu, ellerin nasıl yıkanacağı, maske takma ve fiziksel mesafe koruma gibi temel hijyen alışkanlıklarının öğretilmesini içerebilir. Ayrıca sağlıklı beslenme, düzenli fiziksel aktivite ve psikolojik refah konularında da öğrencilere rehberlik edebilirler. Öğrencilerin sağlık algısı, sadece fiziksel sağlıkla sınırlı değildir. Pandemi aynı zamanda zihinsel sağlığın da önemini vurgulamıştır. Eğitim kurumları, öğrencilere stres yönetimi, duygusal zeka ve psikolojik sağlık konularında destek sağlayarak bu konuda da etkili bir rol oynayabilirler.

Covid-19 pandemisi, dünya genelinde yaşanan büyük bir değişim dalgasını beraberinde getirmiştir. Bu değişimlerden biri de sağlık kavramına olan algılardır. Pandeminin eğitim kurumlarına olan etkileri, öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin sağlık konusundaki algılarını yeniden şekillendirmiştir. Bu noktada, eğitim kurumlarında Covid-19 sonrası sağlık kavramına yönelik nasıl algılar oluştuğunu anlamak ve değerlendirmek büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışma, pandeminin ardından eğitim kurumlarında sağlık kavramına ilişkin algıları incelemeyi amaçlamaktadır. Öğrencilerin, öğretmenlerin, yöneticilerin ve velilerin sağlık konusundaki farklı bakış açılarını ve deneyimlerini anlamak, eğitim kurumlarının gelecekteki sağlık eğitimi ve politikalarını şekillendirmeye yardımcı olmaktadır. Bu çerçevede literatür taraması yapılarak konuyla ilgili yazılan kitap, makale, tez ve bilimsel kaynaklar incelenmiştir.

2. EĞİTİM VE EĞİTİM KURUMLARI

İnsan, çevresi ve diğer varlıklarla bilgi aracılığıyla iletişim kurmaktadır ve bu iletişim, yaşamını daha anlamlı, kolay, verimli ve güvenli hale getirmektedir. Temel ihtiyaçlarını karşılamak için bilgi edinme, seçme, düzenleme, geliştirme, aktarma ve günlük hayatta uygulama gibi yöntemleri kullanmaktadır. Aynı şekilde, toplumsal bir varlık olarak, yaşadığı toplumun coğrafı, ekonomik ve siyasi koşullarına göre benzersiz yaşam pratikleri ve düşünce dünyası geliştirmektedir. Bir toplumun yaşam biçimi ve ortak düşünce dünyası, o toplumun kültürünü oluşturmaktadır. Tüm toplumlar, kültürlerini gelecek nesillere aktarmak ve sürdürmek için çaba harcamaktadır (Gündüz vd., 2019).

Eğitim kelimesi Latince kökenli olup, “educare” ve “educere” sözcüklerinden türetilmektedir. “Educare,” bireyleri özel bir beceriyle donatmak amacıyla eğitmektedir ve daha çok özel işlerle veya mesleklerle

ilişkilendirilmektedir. Diğer yandan, “educere,” dışarıya çıkarmak veya ileri taşımak anlamına gelmektedir ve eğitim, bu anlayışı benimseyerek, öğrencilerin dünyayı keşfetmelerini ve kendi potansiyellerini anlamalarını sağlayan bir faaliyet olarak kabul edilmektedir (Billington, 1997). Eğitimin temel amacı, uzmanlar yetiştirmekten ziyade bireylere kişisel özerklik kazandırmaktır. Bu sayede bireyler, kendi ayakları üzerinde durabilme yeteneğine sahip olmaktadır ve değişen koşullara uyum sağlama yetkinliği kazanmaktadır, yani değişen koşullara uyum sağlayabilen başarılı bireyler haline gelmektedirler (Varış, 1994; Başaran, 1982).

Eğitim, bireylerin bilgi, beceri, değerler, tutumlar ve davranışlar kazanmakta veya geliştirmektedir (Taşkın, 2014). Eğitim, sınıf ortamı ile okullar yanı sıra iş yerleri, çalışma ortamları, açık ve kapalı alanlarda da düzenlenebilir özelliğe sahiptir (Öztürk, vd., 2023). Başka bir deyişle eğitim, toplumun değişen toplumsal ve bireysel gereksinimleri ile birlikte sürekli evrim geçiren önemli bir kurumdur. Eğitimin amacı, içeriği, işlevleri, süreci ve süresi, toplumların gelişimine göre değişkenlik göstermektedir. Eğitim yoluyla edinilen bilgi, beceri ve tutumlar ile bu kazanma yöntemleri, farklı toplumlar arasında ve farklı dönemlerde farklılık göstermektedir. Ancak, yeni nesillerin eğitime ihtiyacı toplumlar için sürekli olarak varlığını sürdürmektedir. Bireylerin nasıl eğitilmesi gerektiği, bireysel, toplumsal ve evrensel gereksinimler tarafından şekillenmektedir (Okçabol, 2005).

Temelde eğitim, insanın kendisini ve diğerlerini daha iyi anlayarak, uyum içinde ve huzurlu bir yaşam sürmesine yardımcı olma amacını taşır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için, bireylerin kendi iç dünyalarını anlaması büyük önem taşır. İşte bu nedenle eğitim, insanların kendi iç dünyalarını daha iyi keşfetmelerine destek olmalıdır. Bu sayede insanlar, hem kendileriyle hem de çevreleriyle daha sağlam bir ilişki kurabilirler. Dolayısıyla, eğitim programları, bireylerin içsel gelişimlerini teşvik etmeye odaklanmalı ve kişisel farkındalıklarını artırmalıdır (Gökalp, 2019). Bu durumda eğitim kurumlarının önemli görevler üstlendiği görülmektedir. Eğitim kurumları, öğrencilere yetişkinlik döneminde beklenen davranışları kazandırmak amacıyla belirli bir öğrenme ortamı oluşturmaktadırlar (Ergun, 1999). Sonuç olarak, eğitim, bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunurken toplumların da evrimine yardımcı olan önemli bir kurumdur.

Eğitim kurumları, bireylere bilgi, beceri ve anlayış kazandırarak onların potansiyellerini ortaya çıkarmalarını sağlamaktadır. Nitelikli işgücü, toplumun ekonomik büyümesine ve kalkınmasına büyük katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda eğitim, işsizliği azaltma konusunda önemli bir rol oynamaktadır. İyi bir eğitim alan bireyler, daha fazla iş fırsatına erişebilir ve bu da işgücü piyasasındaki istihdamı artırmaktadır (Kara vd., 2023). Eğitim aynı zamanda toplumsal uyumu artırmakta; bireylere toplumsal kuralları, değerleri ve işbirliği yeteneklerini öğretmektedir. Toplum içinde insanların bir arada yaşamasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca eğitim, sağlık bilinci oluşturmaktadır. İnsanlara sağlıkla ilgili bilgi ve farkındalık kazandırmakta, sağlıklı yaşam tarzlarını teşvik etmektedir ve toplumun genel sağlık durumunu iyileştirmektedir (Güleç ve Demir, 2023). Sonuç olarak, eğitim kurumları, toplumun gelişimine önemli katkılarda bulunmakta ve bir toplumun refahı için kilit bir bileşen olarak kabul edilmektedir.

3. SAĞLIK KAVRAMI VE COVID 19 PANDEMİSİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Sağlık, bireylerin kişisel deneyimlerine ve fiziksel-ruhsal durumlarına verdiği bir tanımdır. Sağlık, iç ve dış çevresel değişikliklere uyum sağlama yeteneği sayesinde sürekli olarak iyilik halini sürdürme sürecini ifade eder. Sağlık, bireysel faktörlerin yanı sıra cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, boy, kilo gibi kişisel özelliklerden de etkilenir. Ayrıca, kişinin yaşadığı fiziksel ve sosyal çevrenin sosyo-kültürel yapısı, gelenekler ve toplumsal algılarla yakından ilişkilidir (Ağaçdiken Alkan, vd., 2017).

Sağlık, bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal yönden tam bir iyilik halinde olma durumunu ifade etmektedir. Bu durum, bireyin yaşam kalitesini artırmakta ve genel refahını yükseltmektedir. Sağlık, yalnızca hastalık veya sakatlık olmaması anlamına gelmekle kalmaz, aynı zamanda yaşamın tüm yönlerini kapsar. İyi bir sağlık, bireyin bedensel ve zihinsel işlevselliğini sürdürebilmesini, hastalıklardan korunabilmesini, yaşamın tadını çıkarabilmesini, sosyal ilişkilerini devam ettirebilmesini ve toplum içinde aktif ve verimli bir şekilde yer alabilmesini içerir. Sağlık, genetik faktörler, yaşam tarzı, çevresel etkenler ve sağlık hizmetleri ile etkileşim halindedir ve dengeli bir yaşam tarzı benimsemek, düzenli egzersiz yapmak, sağlıklı beslenmek, stresi etkili bir şekilde yönetmek ve erken teşhis imkanlarına erişmek gibi faktörlere dayanır. Bu nedenle sağlık, bireylerin ve toplumun öncelikle ve dikkatle ele alınması gereken bir değerdir (Ağırkaya ve Erdem, 2023).

Kişisel bir bakış açısından sağlık, bir bireyin fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal olarak kendi sağlık durumunu algılama yeteneğidir. Bu bağlamda, bir kişi kendisini hastayken sağlıklı olarak algılayabilir ve

hastalanmadığı bir dönemde hasta hissedebilir (Şenol vd., 2010). Öte yandan, sağlık objektif bir bakış açısıyla, bir doktorun muayenesi ve tanı testlerinin sonuçlarına dayanarak kişinin herhangi bir patolojik sorununun olmadığı bir durumu ifade eder. Dolayısıyla bir kişiye sağlıklı denilebilmesi için kişinin hem kendini subjektif olarak sağlıklı hissetmesi hem de objektif olarak sağlıklı bir durumda olması gerekmektedir (Sabuncu ve Erkal, 2009).

Bulaşıcı bir hastalık bir ülkede veya bölgede belirli bir sıklıkla ortaya çıkarsa, bu durum “endemi” olarak isimlendirilmektedir. Bu endemik vakalar yıllar boyunca nispeten sabit düzeylerde kalırken, ani ve dikkat çekici bir artış meydana geldiğinde, bu “epidemi” bir durum olarak kabul edilmektedir. Epidemik durumlar, genellikle bir ülkenin sınırlarını aşarak diğer ülkelere ve kıtalara yayıldığında ise, bu olay “pandemi” olarak adlandırılmaktadır (Nikiforuk, 2020).

Tarihsel olarak, dünya çapında birçok pandemi yaşanmış ve bu pandemiler milyonlarca insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Söz konusu pandemiler arasında veba, kolera, çiçek, tifüs, ebola, grip, MERS, SARS gibi hastalıklar en yıkıcı olanlar arasında yer almıştır. 2020 yılında ise COVID-19 pandemisi ile karşı karşıya kalınmıştır. Bu günümüz salgınının ilk vakaları, Çin’in Wuhan şehrinde Aralık 2019’da deniz ürünleri ve vahşi hayvanların satıldığı bir gıda pazarını ziyaret edenler arasında ortaya çıkmıştır. Başlangıçta, bu hastalığın yeni bir tür olduğu anlaşılmamış ve sıkça görülen grip benzeri hastalıklardan biri olarak yanıltıcı olmuştur. Farklı bir klinik tablo ile karşı karşıya kalındığının anlaşılması Aralık 2019’un ikinci yarısına rastlamıştır. Hastalık öncelikle çevre ülkelere zaman içinde de dünya geneline yayılmıştır. Bu durum, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından dikkate alınarak; DSÖ, hastalığın ilk keşfedilmesinden yaklaşık üç ay sonra, yani 11 Mart 2020’de COVID-19 salgınının pandemi olduğunu resmen ilan edilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2020).

Koronavirüsler (CoV), genelde insanlarda hafif soğuk algınlığı benzeri semptomlara yol açmakta, ancak aynı RNA virüs ailesine ait SARS-CoV ve MERS-CoV gibi virüsler daha ciddi sağlık sorunlarına neden olmaktadır. RNA virüsleri, öncelikle vahşi hayvanlarda ortaya çıkan ve daha sonra insanlara bulaşabilen, birçok mutasyona uğrayabilen, salgın hastalıklara yol açabilen patojenler olarak tanımlanmaktadır. Aralık 2019’da ortaya çıkan koronavirüs türü, önceki virüs çeşitlerinden farklı olarak SARS-CoV-2 adı verilmiştir (Akgül, 2020).

Virüs, hastalardan çıkan öksürük veya hapşırık sırasında çıkan damlacıklar aracılığıyla kolayca bulaşabilir. Ayrıca, virüsün yüzeylerde uzun süre yaşayabileceği ve temas sonrası ağız, burun veya gözlere dokunma yoluyla da bulaşma riski taşıdığı bilinmektedir (Zhou vd., 2020). COVID-19’dan korunmanın temel yolları arasında maske takmak, fiziksel mesafeyi korumak, düzenli el yıkamak ve dezenfekte etmek, toplu alanlardan kaçınmak ve aşı olmak yer almaktadır. Ayrıca, aşılar, hastalığın şiddetini azaltmak ve bulaşma riskini kontrol altına almak için büyük bir öneme sahiptir (Majumder ve Minko, 2021). Çeşitli ülkeler farklı aşılar kullanmaktadır, ancak aşılar yaygın olarak COVID-19’un etkilerini azaltmada etkilidir. COVID-19 tanısı konmuş kişilerin tedavisi semptomlarının şiddetine ve tıbbi geçmişlerine göre değişebilir. Özellikle hastalığın şiddetli seyrettiği durumlarda hastalar hastaneye yatırılarak tedavi edilir. Özetle, COVID-19’un kontrol altına alınması ve hastalıktan korunma, aşılar ve temel hijyen önlemleri aracılığıyla mümkün olmaktadır (Appak ve Sayiner, 2021).

COVID-19 salgınından sağlık sektörünün ardından en fazla etkilenen sektörlerden biri eğitim sektörünü olmuştur (Telli vd., 2020). Covid-19 önlemleri çerçevesinde, farklı hizmet sektörleri için bir dizi ulusal karar alınmıştır. Eğitim sektörünü ilgilendiren bu kararlardan biri, öğrencilerin, öğretmenlerin ve velilerin sağlığını koruma amacıyla ülke genelinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı tüm okullarda Mart ayının ikinci haftasından itibaren yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitim sürecine geçilmesi kararıdır (MEB Raporu, 2020).

Eğitim kurumlarının kapanması ve yüz yüze eğitimin durması, öğrencileri, öğretmenleri ve velileri yeni zorluklarla karşı karşıya bıraktı. Uzaktan eğitim sistemleri hızla uygulanırken, dijital eğitim platformlarına olan ihtiyaç arttı. Ancak, bu dönüşümün herkes için eşit ve sorunsuz bir şekilde gerçekleşmediği görüldü. Dijital eşitsizlik, teknolojiye erişim ve internet bağlantısı eksikliği, öğrencilerin eğitimde geri kalmasına neden oldu. Ayrıca, öğrencilerin sosyal ve duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı, öğretmenlerin uzaktan eğitimi etkili bir şekilde sunma becerileri konusunda eksiklikler yaşadığı ve eğitim materyallerinin sınırlı olması gibi sorunlar ortaya çıktı. Bu süreç, eğitimde dönüşüm ihtiyacını vurguladı ve eğitim sistemlerinin gelecekte daha esnek, çevik ve öğrenci merkezli olması gerekliliğini göstermektedir (Okatan ve Tagay, 2023).

Bir başka açıdan, küresel çapta yaşanan bu büyük salgın nedeniyle, eğitim alanında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Geleneksel öğretim anlayışı olan öğretmen-merkezli yaklaşım, teknolojik gelişmelerin etkisiyle dıştan denetimli ve öğrenci-merkezli bir yaklaşıma dönüşmüştür. Öğrencilere yönelik tek tip, sabit müfredat yapılarından uzaklaşıp, özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri oluşturma çabaları artmıştır. Uzaktan eğitim süreci, etkileşim temelli öğrenmeyi teşvik etmek amacıyla farklı seviyelerde beceri kazanımını hedefleyen bir yapıya evrilmeye çalışmış ve sürekli olarak iyileştirilmiştir (Güven vd., 2021).

4. GERÇEKLEŞTİRİLEN ARAŞTIRMALAR

Sağlık algısı, bir bireyin kendi sağlık durumu hakkındaki subjektif görüşlerini ve duygusal düşüncelerini içeren bir kavramdır. Kişisel sağlık algısı, ölüm oranları, hastalık sıklığı, fiziksel ve ruhsal sağlık durumları gibi önemli objektif ölçütlerle yakından ilişkilidir. Sağlık algısı, subjektif bir değerlendirme olmasına rağmen, objektif sağlık değerlendirmeleriyle sıkı bir ilişki içerir. Sağlık algısını ölçmek, bir kişinin sağlık durumunu hem objektif hem de subjektif olarak değerlendirmek amacıyla uygun bir yöntem olabilir (Mikolajczyk vd., 2008). Sağlık algısı, bireylerin kendi sağlık durumlarına yönelik düşünce, duygu, endişe, önyargı ve beklentilerinin toplamı olarak tanımlanır. Kişinin kendi sağlığını olumlu bir şekilde değerlendirmesi “iyi sağlık algısı” olarak adlandırılırken, olumsuz bir değerlendirme yapması durumu “kötü sağlık algısı” olarak ifade edilir (Somunoğlu, 1994).

Sağlık algısı kişiden kişiye, toplumdan topluma ve ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Ayrıca teknolojinin gelişmesi, toplumların sosyokültürel yapılarının değişmesi ve bireysel/toplumsal sosyal, psikolojik ve fiziksel çevrelerin etkisiyle zaman içinde değişebilir. Hatta kişinin yaşadığı kırsal veya kentsel çevre bile bireylerin sağlık algısını etkileyebilir (Ağaçdiken Alkan, vd., 2017). Sağlık algısı, kişilerin yaşam kalitesiyle ve sağlıklı bir yaşam süresi beklentisiyle de ilişkilidir. Bu algı, günlük fiziksel aktivitelerden, işlevsellik sınırlamalarından, eşlik eden hastalıklardan ve duygusal durumdan etkilenebilir (Mikolajczyk vd., 2008).

Bireye uluslararası ve ulusal politikalar çerçevesinde sağlık sorumluluğunu kazandırmak, uzun soluklu ve meşakkatli bir süreç gerektirmektedir. Bu doğrultuda eğitim alanında önemli çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Bireyin kişiliği ilköğretim seviyesinde şekillenirken kazandığı tutumlar ve davranışlar, gelecekteki yaşamını etkilemektedir. Bu nedenle, sağlık eğitimine özel bir vurgu yapılmaktadır. Farklı ülkeler hatta farklı bölgeler için çeşitli içerik alanları belirlenmektedir (Pelitoğlu ve Özgür, 2013).

Okullarda sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını kazandırmak amacıyla okul sağlığı programları geliştirilmektedir. Bu programlar, çocukların beslenme alışkanlıkları, fiziksel aktiviteleri ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını desteklemek için kullanılmaktadır. Uygulanan bu programlar, çocukların yaşam biçimi davranışlarını değiştirmede oldukça etkili bir araç olarak kabul edilmektedir. Bu programlar, farklı kültürel ve sosyoekonomik gruplardan gelen çocuklara ulaşma potansiyeline sahiptir. Çocukların sağlıklı yaşam alışkanlıklarını kazanmaları, onları toplumun en iyi üyeleri haline getirmeye yardımcı olmaktadır (Meydanlıoğlu ve Ergun, 2019).

Okul çağındaki müdahaleler, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarını geliştirmeyi ve hastalıkları önlemeyi hedefler. Bu tür müdahaleler, mevcut ve gelecekteki sağlıklı yaşam kalitesini artırmaya, sağlık eşitsizliklerini azaltmaya ve sağlık sistemlerindeki maliyetleri düşürmeye yardımcı olur. Bu sonuçlar, okul tabanlı sağlık geliştirme girişimlerine yapılan yatırımın haklılığını ortaya koymaktadır. Çocukların yaşam biçimi davranış kalıplarını anlamak, politika oluşturmak ve planlamak için büyük önem taşır. Okul çağındaki çocuklara yönelik sağlık davranışlarını teşvik eden okul tabanlı eğitim programları, sadece bireysel sağlığa değil, aynı zamanda ülkenin gelecekteki sağlık durumuna da katkıda bulunur (Eo ve Kim, 2020). Bu nedenle sağlıklı yaşam biçimi davranışları üzerine periyodik eğitimler düzenlenmeli ve okul tabanlı eğitim programları geliştirilmelidir, çünkü bu programlar, sistematik bir şekilde uygulandığında başarıya ulaşmaktadır (Ergün, 2020).

Sağlıklı yaşam değişikliklerini teşvik etmek için en etkili önleyici eylemler sağlık eğitimleri olarak kabul edilir. Bu eğitimler, bulaşıcı olmayan hastalıklara yönelik risk faktörlerini azaltmanın ve ileriki yaşlarda hastalık insidansını düşürmenin en etkili yollarından biridir. Okulların sağlık eğitimindeki rolü, sağlık verilerini sağlamak, tıbbi muayeneleri düzenlemek, sağlık danışmanlığı yapmak, sağlıklı yaşamı teşvik etmek ve sağlık eğitimlerini düzenlemektir (Hyman vd., 2019). Okullardaki sağlık eğitiminin amacı, bilgi ve rehberlik yoluyla her çocuğun kendisinden başlayarak toplumun geneline kadar olan sağlık sorumluluğunu ve yeterliliğini geliştirmektir. Sağlık eğitimleri, okul çağındaki çocuklara yararlı bilgi, olumlu tutumlar ve sağlıklı davranış kalıpları kazandırmayı amaçlar. Özellikle sağlıklı beslenme, artırılmış

fiziksel aktivite ve azaltılmış hareketsizlik gibi sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının çocukluk döneminde kazandırılması, sağlığın korunması ve gelecekteki sağlık risklerinin azaltılması için kritik öneme sahiptir (Puia ve Leucuta, 2017). İşlevsel okul sağlığı programlarının eksikliği, çocukları hem sağlık hem de eğitim potansiyelleri açısından risk altında bırakan sağlık sorunlarına karşı savunmasızlığı artırır. Bu nedenle çocukların sağlıklı yaşam ortamı okullarda devam etmelidir. Okul tabanlı programlar aracılığıyla, erken müdahale ile yaşamın bu döneminde sağlığa zararlı uygulamalar önemli ölçüde ve maliyet etkin bir şekilde önenebilir (Sukys vd., 2019).

21. yüzyıl, sağlık ve çevre sorunlarının sıkça gündeme geldiği bir dönemi işaret etmektedir (Yahaya vd., 2016). 2020'den itibaren Covid-19 pandemisi, sağlık sorunlarının ötesinde eğitim, ekonomi ve turizm gibi çeşitli sektörlerde büyük değişimlere yol açmıştır (Yapıcıoğlu, 2020). Yeni tip koronavirüs salgınıyla birlikte, toplumun farklı kesimlerinde insanlar, virüs salgını, pandemi, epidemi, sürü bağışıklığı, inkübasyon, sosyal mesafe, izolasyon, karantina, semptomlar, tecrit, aşı ve diğer birçok bilimsel terimlerle karşılaşmaktadır (Dillon ve Avraamidou, 2020). Fen okuryazarı bireylerin, günümüzde önemli olan bu bilimsel terimleri anlamaları ve bu kavramları yorumlayabilmeleri son derece önemlidir (Bağcı vd., 2010). Bu durumda bireylerden, karşılaştıkları bilimsel terimleri bilmelerinin ötesinde, sosyal ve bilimsel bağlamlarda bilinçli kararlar vermeleri beklenmektedir (Holbrook ve Rannikmaa, 2009).

Başka bir anlatımla, sağlık yönetiminde bireylerin kendi sağlıklarını yönetme yeteneklerinin artmasıyla birlikte, bireylerin bilgi arayışı, hakları ve sorumluluklarını anlama ve kendi sağlıklarıyla ilgili kararlar alma konusunda yeni görevler üstlenmeleri beklenmektedir. Ancak, bireyler sağlıkla ilgili bilgilere ulaşma konusunda zorluklar yaşayabilirler ve bu, bireylerin sağlık hizmetlerine erişimlerini ve bu hizmetlerden yararlanmalarını engelleyebilir. Bu nedenle, günümüz sağlık hizmetlerinde sağlık okuryazarlığının yüksek seviyede olması son derece önemlidir (Şahan, 2017).

Yapıcıoğlu (2020), son dönemde, özellikle yeni tip koronavirüs pandemisi ve etkileriyle birlikte, fen, teknoloji, matematik ve matematik bilimlerinin dersleri arasındaki entegrasyonun önemini vurgulamış ve bu bağlamda sosyobilimsel konulara olan ilginin azaldığını ifade etmiştir. Ancak, pandemi süreci, insanların beklenmedik ve acil krizlere nasıl uyum sağlayabilecekleri ve olaylar gerçekleşmeden önce nasıl ileri görüşlü kararlar alabilecekleri sorularını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, bugünün öğrencilerinin, geleceğin sorumlu vatandaşları olarak, fen eğitimi yanı sıra ani krizler ve sosyobilimsel konulara yönelik hazırlıklı olmaları gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle, fen bilimleri öğretim programlarına ve ders kitaplarına, gelecekte yaşanabilecek sosyobilimsel konuların da dahil edilmesi gerektiği önerilmektedir.

Bu bilgiler kapsamında çalışmanın bu bölümünde eğitim kurumlarında Covid 19 sonrası sağlık kavramına yönelik algılarının incelendiği çalışmalar hakkında bilgi verilmiştir.

4.1. Öğrencilerin Covid 19 ve Sağlık Kavramı Algısı

Öğrencilerin Covid-19 sürecindeki sağlık kavramı algısı oldukça çeşitli etkenlerle şekillenmiştir. Salgın dönemi, öğrencilerin sağlık hakkında daha bilinçli hale gelmelerine neden olmuştur. Fiziksel sağlığın yanı sıra, kişisel hijyen alışkanlıkları ve sosyal mesafe kuralları öğrenciler arasında daha fazla önem kazanmıştır. Ayrıca, salgın nedeniyle öğrencilerin duygusal ve psikolojik sağlık sorunlarına daha fazla dikkat gösterdikleri görülmektedir. Birçok öğrenci, pandemi nedeniyle yaşadıkları stres, endişe ve izolasyon duyguları hakkında daha fazla farkındalık kazanmıştır. Covid-19 süreci, öğrencilere sağlıkla ilgili daha geniş bir perspektif sunmuş ve kendi sağlıklarını ve başkalarının sağlığını koruma konusundaki sorumluluklarını artırmıştır (Şahan, 2017; Jin ve ark. 2020).

Arslan ve Filiz (2020) tarafından yürütülen bir araştırmada, sağlık eğitimi alan öğrencilerin Covid-19 salgınına dair bilgi düzeyleri, tutumları ve davranışları değerlendirmek amacıyla bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçek geliştirme aşamasında, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin yanıtladığı açık uçlu sorular içeren bir anket üzerinden veriler analiz edilmiştir. Değerlendirme sonuçlarına göre, öğrenciler, salgınla ilgili olarak devletin aldığı önlemlere olumlu bir yaklaşım sergilemiş, ancak virüsün abartıldığı görüşüne olumsuz bir bakış açısı geliştirmişlerdir. Ek olarak, erkek öğrenciler virüsün kasıtlı yayılmasına karşı olumlu bir tavır sergilerken, kadın öğrenciler daha belirsiz bir tutum sergilemişlerdir.

Kıssal vd. (2020) tarafından yapılan çalışma, öğrencilerin Covid-19 salgınına genellikle olumlu bir tutum sergilediğini göstermektedir. Ancak bazı öğrencilerde olumlu tutuma sahip olmayanlar da tespit edilmiştir. Türkiye'de yürütülen bir çalışmada, Sağlık Bakanlığı'nın belirlediği 14 kurala uyan katılımcıların daha olumlu bir tutuma sahip olduğu görülmüştür (Yakar vd., 2020).

Knisel vd. (2020) yaptıkları araştırmada, ilkokul seviyesinde uygulanan fiziksel aktivite temelli bir programın öğrencilerin sağlık okuryazarlığını artırma etkisini incelemişlerdir. Araştırma, oyunlar ve egzersizler aracılığıyla sağlık bilgisi ileten bu programın katılımcıların sağlık okuryazarlık seviyelerinde belirgin bir artışa neden olduğunu göstermiştir. Sonuçlar, sağlık okuryazarlığındaki bu gelişimin cinsiyete bağlı olmadığını vurgularken, fiziksel aktivite tabanlı programın sağlık okuryazarlığını geliştirme potansiyeline işaret etmektedir.

Şahan (2017) tarafından ifade edildiği üzere, insanların bir kavramı algılamaları, o kavramla ilişkilendirdikleri duygusal ve düşünsel unsurlar açısından, genellikle metaforlar aracılığıyla anlaşılabilir. Görgülü Arı ve Arslan (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, öğrencilerin Covid-19 algılarını incelemek amacıyla çeşitli metaforları kullanmışlardır. Öğrenciler, bu virüsü en çok grip, bit, ajan, depresyon, karadelik ve bakteri metaforlarına benzetenlerin görülmüştür. Ayrıca, bu metaforların frekans sıklıkları incelendiğinde, öğrencilerin ürettikleri metaforların büyük ölçüde “bulaşıcılık” ve “öldürücülük” kategorileri altına girdiği görülmüştür. Öğrenciler, Covid-19'un hızla yayıldığını ve birçok insanın ölümüne neden olduğunu ifade etmişlerdir. Dünya Sağlık Örgütü verileri de bu açıklamaları destekler niteliktedir; çünkü her geçen gün binlerce insanın hayatını kaybettiği ve Covid-19'un tüm dünyayı etkisi altına aldığı ve ölümlerin hızla arttığı bir pandemi olduğunu göstermektedir. Ayrıca, bu virüsü taşıyan bireylerin yüksek bulaştırıcı potansiyele sahip olduğu göz önüne alındığında, öğrencilerin ürettikleri “hızlı yayılma” ve “öldürücü” metaforlarının yerinde olduğu söylenebilir (Shen ve ark. 2020; Jin ve ark. 2020).

Avcu ve Çelik (2023) tarafından yürütülen çalışmada, COVID-19 deneyimini yaşayan öğrenciler arasında geleceğe yönelik umutsuz yaklaşımların olduğunu tespit edilmiştir. Öğrencilerin gelecekle ilgili endişe ve memnuniyetsizliklerinin yanı sıra aile ve yakın çevrelerinde kayıplar yaşamalarının yalnızlık hissini artırdığını ve psikolojik dayanıklılıklarını olumsuz yönde etkilediğini göstermektedir (Çetin ve Anuk, 2020).

Güzel ve Kurtoğlu (2022) tarafından yürütülen bir araştırma, öğrencilerin COVID-19 hakkındaki düşüncelerini ve bu düşüncelerin sağlık bilişleri ile olan ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %20,2'si COVID-19'u bir virüs olarak tanımlarken, %13,0'u bunu biyolojik bir savaş ajanı olarak görmüştür. Öğrencilerin COVID-19 haberlerinin kaygı yarattığını düşünmeleri ile Sağlık Bilişleri Anketi'nin “Hastalıkla Baş Etmede Güçlük” ve “Hastalığın Korkutuculuğu” alt boyutları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, öğrencilerin Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve Sağlık Bakanlığı'nın COVID-19 hakkındaki açıklamalarını yeterli bulma durumları ile Sağlık Bilişleri Anketi'nin “Hastalıkla Baş Etmede Güçlük,” “Tıbbi Hizmetlerin Yetersizliği” ve “Hastalığın Korkutuculuğu” alt boyutları arasında da anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin COVID-19 hakkında sahip oldukları bilgi, tutum ve davranışları incelenmiştir. Sonuçlar, öğrencilerin büyük bir kısmının bu konuda orta düzeyde bilgiye, yüksek düzeyde tutuma ve yüksek düzeyde davranışa sahip olduklarını göstermektedir (Kıssal vd., 2020).

Asıcı ve Günlü (2021) tarafından yürütülen bir araştırmanın sonuçlarına göre, COVID-19 pandemisi öğrencilerin yaşamlarını olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bu süreçte, öğrencilerin yaşadığı olumsuz duygusal tepkiler artmış ve aile içi çatışmaların sıklığı artmıştır. Ayrıca, sosyal medya kullanımı da bu dönemde artmıştır ve öğrencilerin sosyal yaşamları sınırlanmıştır. COVID-19 döneminde televizyonda izlenen programlar ve haberler, öğrencilerin psikolojik sağlığını olumsuz etkilemiştir. Araştırma, öğrencilerin bu zorlu dönemle başa çıkmak için çeşitli davranışsal ve bilişsel stratejiler kullandığını göstermektedir. Öğrenciler, virüsün yayılmasını önlemek için önlemler almış, boş zamanlarını kitap okuma, dizi veya TV izleme, yemek yapma gibi aktivitelerle doldurmuşlardır. Ayrıca, sosyal destek aramak ve spor yapmak gibi pozitif davranışlar da sergilemişlerdir. Bilişsel olarak, olumlu düşünme ve olumsuz duyguları yönetme stratejileri kullanmışlardır. Bazı öğrenciler ise dini kaynaklara başvurarak bu dönemi atlattığına çalışmışlardır. Ancak, COVID-19 pandemisinin öğrencilerin yaşamlarını olumsuz etkilediği ve psikolojik açıdan zorlayıcı olduğu bir gerçektir. Bu süreçte öğrencilerin yaşadığı olumsuzluklara rağmen, bazıları için kişisel gelişim ve farkındalık artışı gibi olumlu etkiler de gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, COVID-19'un üniversite öğrencileri üzerinde karmaşık ve farklı etkilere sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Eğitimcilerin Covid 19 ve Sağlık Kavramı Algısı

Eğitimcilerin Covid-19 salgını sırasında sağlık kavramı algısı, çok yönlü etkilere sahiptir. Salgın döneminde eğitimciler, öğrencilerin ve kendi sağlıklarını koruma sorumluluğu taşıdıkları gibi aynı

zamanda eğitim süreçlerini nasıl sürdüreceklerine dair zorlu kararlarla karşı karşıya kalmışlardır. Sağlık, öğrencilerin fiziksel sağlığı kadar, zihinsel ve duygusal sağlıkları da dahil olmak üzere geniş bir perspektifte ele alınmıştır. Eğitimciler, öğrencilerin salgın kaynaklı stres ve kaygılarını anlamak ve desteklemek için sağlık kavramını geniş bir bağlamda ele almışlardır. Ayrıca, kendi sağlık durumlarına da daha fazla dikkat etmek durumunda kalmışlardır, çünkü öğrencilere rehberlik ederken kendi sağlık durumları da önem taşımıştır. Eğitimcilerin Covid-19 dönemindeki sağlık kavramı algısı, sağlıklı eğitim ve öğrenme ortamlarının sürdürülmesine yönelik yenilikçi yaklaşımları teşvik etmiş ve sağlık bilincinin artmasına katkı sağlamıştır (Güner vd., 2020; Yılmaz vd., 2021).

Okulların, bireylerin sağlık okuryazarlığına dair farkındalıklarını artırmak amacıyla önemli bir rol üstlendiği bir dönemde, öğretmenlerin bu alandaki sorumlulukları artmaktadır. Farklı öğretmen grupları, öğrencilere sağlıklı yaşam biçimleri hakkında bilinç kazandırabilmektedirler (Yurdatapan vd., 2014).

Deniz vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, Malatya ilinde görev yapan öğretmenlerin yaklaşık olarak yarısının sağlık okuryazarlığı düzeyinin yetersiz veya sorunlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güner vd. (2020) ise sınıf öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeylerinin %27'sinin yeterli, %21'inin mükemmel sağlık okuryazarlığına sahip olduğunu, ancak genel olarak sınırlı ve sorunlu olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, farklı öğretmen grupları üzerinde yürütülen çalışmalarda da katılımcıların büyük çoğunluğunun sağlık okuryazarlığı düzeyinin yetersiz ve sınırlı olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz vd., 2021; Yaprak, 2020).

Güven vd. (2021), Covid-19'un yayılmasının ardından hızlı bir şekilde uygulanmaya başlanan uzaktan eğitim pratiklerine ve Covid-19 Pandemisine yönelik öğretmen adaylarının algılarını belirlemeyi amaçladığı bir çalışma yapmışlardır. Sonuçlar, öğretmen adaylarının bu sürece ilişkin zihinsel imgelerini genellikle “virüs teşhisi” boyutunda oluşturduğunu, aynı zamanda salgın sürecini duygusal ve küresel açıdan ifade ettiklerini göstermektedir. Oluşturulan metaforlar bağlamında ifadelerin genellikle yayılma, yıkıcı etkiler ve küresel etkilere vurgu yaptığı görülmektedir. Ayrıca, bu küresel kriz durumunun sosyal yaşam üzerinde önemli değişikliklere neden olduğu görüşüne etkin bir şekilde vurgu yapılmıştır. Uzaktan eğitim sürecinin daha baskın hale geldiği bu dönemde, teknoloji kullanımı ve sorunlara yönelik çözüm odaklı yaklaşımların önemli beceriler olduğu belirlenmiştir.

Sarıkaya ve Görgülü (2022) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, fen bilimleri öğretmen adaylarının Covid-19 pandemisi ile beslenme ve iyi sağlık arasındaki ilişkinin farkında olduklarını, ilaç kullanımına bilinçli yaklaştıklarını, sağlık hizmetlerinden bilinçli bir şekilde yararlandıklarını ve ilk yardımın insan yaşamı için önemini kavradıklarını ortaya koymuştur.

Çetin vd. (2021) yürüttüğü çalışma, öğretmenlerin “virüs” kavramına olan algılarını araştırmak için “Virüs.....gibidir; çünkü.....” cümlesini tamamlamalarını istemiştir. Araştırmanın sonuçları, öğretmenlerin toplamda 43 farklı metafor ürettiğini göstermektedir. Bu metaforlar dört ana kategori altında gruplandırılmıştır: olumsuz bir yapı unsurunu işaret edenler, doğa ve tabiat unsurlarına vurgu yapanlar, savaşı yansıtanlar ve yaşamı tehdit eden faktörlere dikkat çekenler. Bu sonuçlar, fen bilimleri öğretmenlerinin “virüs” kavramını pandemi sürecinde benzer şekilde algılamadığını, hatta farklı yorumladığını göstermektedir. Bu farklılığın nedenleri arasında, bireylerin kendilerini izole etme, ekonomik sorunlarla yüzleşme, sınırlı sosyal etkileşim ve iletişim imkanları, sürecin belirsizliği gibi faktörler yer almaktadır.

Işıkoğlu ve diğerlerinin (2021) yürüttüğü araştırma, erken çocukluk eğitimi öğretmenleri ve yöneticilerinin COVID-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitim deneyimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçları, katılımcıların pandemi sürecini “rahatlama-aşırı kaygı” gibi birbirine zıt duygularla deneyimlediklerini göstermektedir. Öğretmenlerin pandemi döneminde uzaktan eğitimi genellikle hazır planlar kullanarak yürüttükleri anlaşılmaktadır. Bulgular, bazı katılımcıların uzaktan eğitimi, örgün eğitime destek olarak kullanma, uzaktan eğitim platformlarını erişim ve içerik açısından zenginleştirme, öğretmenlerin teknoloji becerilerini geliştirme ve uzaktan eğitim yeterliklerini artırma gibi farklı vizyonlar geliştirdiklerini ortaya koymaktadır.

Yeşil ve Karaboğa (2023) tarafından yürütülen çalışmada, katılımcıların demografik bilgileri, uzaktan eğitime ilişkin genel görüşler, öğrencilerin uzaktan eğitime katılımı, teknoloji kullanımı, veli iletişimi ve işbirliği, akademik başarı, internet güvenliği ve siber zorbalık ile gelecekteki uzaktan eğitim uygulamaları konularına yönelik görüşleri ele alınmıştır. Araştırma sonuçları, pandemi döneminin eğitim sistemi tarafından başarılı bir şekilde yönetildiği ve uzaktan eğitimin gelecekte geleneksel eğitimle birlikte varlığını sürdüreceği öngörüsünü desteklemektedir. Ayrıca, okul yöneticilerinin uzaktan eğitime ilişkin

yaşadıkları sorunlar tanımlanmış ve uzaktan eğitim kalitesini artırmaya yönelik öneriler sunulmuştur. Bu çalışma, uzaktan eğitim uygulamalarının geliştirilmesine yönelik önemli bir katkı sağlamıştır.

4.3. Velilerin Covid 19 ve Sağlık Algısı

Covid-19 salgını, velilerin sağlık algısını önemli ölçüde etkilemiştir. Salgınla birlikte veliler, çocuklarının sağlığına ve güvenliğine yönelik daha fazla kaygı taşımışlardır. Okulların kapanması ve uzaktan eğitim uygulamaları, velileri çocuklarının eğitimine daha fazla ilgi göstermeye ve onları evde desteklemeye teşvik etmiştir. Bu süreç, bir yandan çocukların güvende olmasını sağlama amacını taşıırken, diğer yandan velilerin kendi sağlık durumlarına yönelik de daha fazla farkındalık geliştirmelerine neden olmuştur. Ayrıca, Covid-19 pandemisi, sağlık bilincini artırmış ve hijyen alışkanlıklarının geliştirilmesini teşvik etmiştir. Veliler, çocuklarına hijyen, maske takma ve fiziksel mesafe kuralları gibi sağlık önlemleri hakkında daha fazla bilgi verme eğiliminde olmuşlardır. Bu süreç, velilerin sağlık algısının evrensel öneme sahip bir mesele haline geldiğini göstermiş, toplumun sağlık bilincini artırmıştır. Bu dönemde, arkadaşlar ve okul ortamından uzak kalan öğrenciler, eğitimlerinin ve psikolojilerinin olumsuz etkilendiği bir süreç yaşamışlardır (Yılmaz vd., 2020). Bu dönemde, sağlık nedenleri dışında aile üyeleri dışındaki kişilerle etkileşimde bulunmanın kısıtlanması, velilerin öğrencilerine destek sağlama sorumluluğunu artırmıştır. Veliler, çocuklarının akademik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ödevlerinde yardımcı olmuş, eksikliklerini gidermiş ve çocuklarına ders videoları ve kaynakları izlemeleri konusunda rehberlik etmişlerdir (Öztürk vd., 2023a).

Yılmaz vd., (2020) yaptıkları çalışmada pandemi döneminde yaşamın tehdit altında olması, günlük rutinlerin büyük ölçüde değişmesi ve belirsizliklerin artması gibi nedenlerle öğrencilerde korku, panik ve yüksek düzeyde kaygı oluşturduğunu aktarmış ve bu etkenlerin, öğrencilerin özellikle öğrenme motivasyonunu olumsuz etkilediğini belirtmiştir.

Okatan ve Tagay (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ilkökul velilerinin COVID-19 pandemi süreci hakkındaki görüşleri incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, ilkökul dönemindeki çocuklar ve veliler pandemi döneminde kaygılıdır. Veliler, sırasıyla eğitim, sağlık ve teknoloji bağımlılığı konularında en fazla kaygı duymaktadır. Çocuklar ise genellikle virüsün ne olduğunu ve okula ne zaman döneceklerini sorgulamaktadır. Veliler, çocuklarına pandemi ile ilgili olarak en çok virüsten korunma yollarını ve sürecin geçici olduğunu anlatmaktadır. Pandemi sürecinde hem velilerin hem de çocukların teknoloji kullanımı artmıştır. İlkokul çocuklarının çoğunluğu uzaktan eğitim faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. Velilerin çoğunluğu uzaktan eğitim faaliyetlerini gerekli bulsa da yetersiz bulmaktadır. Çocukların büyük çoğunluğu okula dönmek istemektedir. Veliler, pandemi döneminin aile ilişkileri açısından hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğunu düşünmektedir.

Çetin vd. (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, velilerin Covid-19 sürecindeki okul algısını belirlemek amacıyla koronavirüsle ilgili metaforlar kullanılmıştır. Veri analizi içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, velilerin Covid-19 ile ilgili 25 geçerli metafor ürettikleri, aynı süreçte okulla ilgili 23 geçerli metafora ulaşıldığı belirlenmiştir. Veliler, Covid-19 salgınına yönelik olarak "Grip", "Düşman", "Kadın", "Zatüre", "Zehir" ve "Film Senaryosu" gibi metaforları sıkça kullanmışlardır. Covid-19 salgını döneminde okula yönelik ürettikleri metaforlar ise "Boş Bir Saksı", "Yayılm Noktası", "Yarım Kalmışlık" ve "Tatil" şeklinde olmuştur. Bu bulgulara dayanarak, veli ve öğrencilerin olumsuz okul ve Covid-19 algılarının çeşitli iletişim kanalları kullanılarak giderilmesi önerilmiştir.

Arslan vd. (2021) çalışmasında, Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimle ilgili veli görüşlerini incelemek amacıyla bir araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, velilerin uzaktan eğitimde kullanılan uygulamaları yeterince kullanamadıkları, internet ve teknolojik cihazlarda eksikliklerinin bulunduğu, öğrencilerin derslere bağlanamadıkları ve ders materyallerine erişemedikleri gibi sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, öğrencilerin sorumluluk bilincinde azalma yaşandığı ve teknoloji ile sosyal medya bağımlılıklarının arttığı belirlenmiştir. Velilerin çoğu uzaktan eğitimi verimli bulmuş, ancak ödevlendirmelerin artırılabilirliğini ifade etmişlerdir. İletişim konusunda, bazen duyuruların geç yapıldığına dikkat çekmişlerdir. Veliler, uzaktan eğitim sürecini iyileştirmek için bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler arasında, velilerin ve öğrencilerin bu sürece dönük eğitim alması, online kitap okuma saatleri düzenlenmesi ve ders sürelerinin uzatılması gibi konular yer almaktadır.

Velilere yönelik yapılan bir çalışmada, bu süreçte velilerin %87,72'sinin öğretmenleriyle iletişim halinde oldukları belirlenmiştir (Yılmaz vd., 2020). Saavedra (2020) tarafından yürütülen bir başka çalışma, günümüz koşullarında etkili iletişimin sosyal medya platformları gibi araçlar aracılığıyla sağlandığını vurgulamıştır. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin bu tür iletişim araçları sayesinde etkili bir şekilde iletişim

kurabildiği ifade edilmiştir. Ancak, etkili iletişim sağlandığını ifade eden velilerin yanı sıra, bazı velilerin bu konuda farklı görüşleri bulunmaktadır. Birkaç veli, öğretmenlerin gerekli bilgileri zamanında veya tam anlamıyla açıklayıcı bir şekilde ulaştırmadığını ifade etmiştir. Veliler, iletişimin genellikle yeterli olduğunu söylemelerine rağmen bazen bilgilendirme ve duyuruların geciktiğini, bu durumun öğrenciler için olumsuz sonuçlar doğurabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca, Sintema (2020) tarafından yapılan bir çalışma, Covid-19 pandemi sürecinde öğrenciler ile öğretmenler arasındaki iletişimin zayıf olduğunu rapor etmiştir. Bu sonuçlar, iletişimde bazı sorunların yaşandığını ifade eden veli görüşleriyle uyumlu görünmektedir.

Başka bir çalışmada, yüz yüze eğitime ara verilmesiyle birlikte birçok öğrencinin duygusal değişiklikler yaşadığı, uyku sorunlarının arttığı ve iştah problemlerinin ciddi boyutlara ulaştığı belirtilmiştir (Ghosh vd., 2020). Altına vd. (2020) tarafından yapılan bir çalışma, salgın sürecinde uyku bozukluklarının artabileceğini öne sürmüşlerdir. Pandemi döneminde alınan uzaktan eğitimle ilgili yapılan bir başka çalışmada, çocukların uyku, çalışma ve beslenme düzenlerinde kısmi bozulmalar yaşandığı tespit edilmiştir (Yılmaz vd., 2020). Tüm bu bulgular, Covid-19 pandemisinin öğrencilerin yaşam biçimlerine ve sağlıklarına etkilerini vurgulamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

COVID-19 salgını, sadece bir tıbbi sorun olmanın çok ötesine geçen ciddi toplumsal etkilere yol açmıştır. Bu salgının neden olduğu toplumsal dönüşümler, birçok alanı etkilemiştir. Sağlık sistemleri, yoğun bakım yatakları ve tıbbi malzemelerin sınırlı olduğu dönemlerde büyük baskı altına girmiştir. Ekonomiler, işletmelerin kapanması ve işsizlik artışı ile ciddi daralmalar yaşamıştır. Eğitimde, okulların kapanması ve uzaktan eğitime geçiş, öğrencilerin eğitiminde kesintilere neden olmuş ve eğitim eşitsizliğini derinleştirmiştir. Salgın aynı zamanda sosyal izolasyon ve karantina önlemlerini gerektirmiş, bu da insanların psikolojik sağlığını olumsuz etkilemiştir. Dijital dönüşüm hız kazanmış, ancak dijital eşitsizlik sorunları daha belirgin hale gelmiştir. Tüm bu zorluklara rağmen, pandemi aynı zamanda toplulukların dayanışma örneklerini ortaya çıkarmış ve birçok ülkeyi krizlere karşı hazırlıklı olma ihtiyacı konusunda uyarmıştır. Bu nedenle COVID-19, yalnızca sağlık alanında değil, geniş bir toplumsal bağlamda ciddi etkilere yol açmıştır ve toplumların gelecekteki hazırlıklı olma gerekliliğini vurgulamıştır.

Covid 19 salgınının etkisiyle insanların sağlık algısında bir dizi değişiklik ve vurgu meydana gelmiştir. Salgın, insanları sağlıklarına ve hijyen alışkanlıklarına daha fazla duyarlı hale getirmiştir. Ayrıca, insanlar hastalıkları önleme ve tedavi etme konusundaki sorumluluklarını daha ciddi bir şekilde ele almaya başlamışlardır. Sağlık hizmetlerine olan talep artmıştır ve teleSağlık gibi uzaktan sağlık hizmetlerine olan ilgi büyümüştür. Salgın sırasında insanlar, semptomlarını ve sağlık durumlarını daha yakından takip etme eğilimindedirler. Ayrıca, aşılar ve aşılama programları hakkında daha fazla bilgi sahibi olma isteği artmıştır. Sağlık bilincinin artması, insanların daha iyi beslenme alışkanlıkları ve düzenli egzersiz yapma eğilimine girmelerine neden olmuştur.

Covid 19 salgını, eğitim sistemini etkileyen önemli değişikliklere neden olmuştur ve bu değişiklikler eğitimciler, öğrenciler ve veliler üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Eğitimciler, geleneksel sınıf içi eğitim yerine uzaktan eğitim yöntemlerini hızla benimsemek zorunda kaldılar. Bu yeni eğitim modeli, öğretimi materyali hazırlama, çevrimiçi sınıf yönetimi ve teknolojiye hakim olma becerilerini geliştirmeyi gerektirdi. Aynı zamanda, öğretmenler öğrencilerle duygusal ve sosyal bağları sürdürmekte zorlandılar. Öğrenciler ise eğitimlerini kendi başlarına yönlendirmenin sorumluluğunu taşıdılar, ancak bu, bazıları için motivasyon eksikliği ve izolasyon sorunlarına neden oldu. Veliler, çocuklarının eğitime daha fazla katılım göstermek ve teknolojiye daha fazla erişim sağlamak zorunda kaldılar, bu da iş-aile dengesini zorlaştırdı. COVID-19'un eğitimci, öğrenci ve veliler üzerindeki etkileri, eğitim sistemlerinin gelecekte daha esnek, çevik ve kapsayıcı hale gelmesi gerekliliğini göstermektedir.

Öğrencilerin Covid-19 sonrası sağlık kavramı algısı, eğitimciler, aileler ve toplumun desteği ile şekillenmektedir. Eğitimciler, öğrencilere sağlık konularında doğru bilgi sağlama ve sağlık okuryazarlığı becerilerini geliştirme görevine sahiptirler. Aileler ise çocuklarının sağlıklı alışkanlıklar geliştirmelerine yardımcı olmaktadır. Tüm bu faktörler, öğrencilerin sağlık kavramı algısının olumlu bir şekilde gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

Eğitimciler, öğrencilerin sağlık ve güvenliğini korumak için büyük bir sorumluluk taşımaktadırlar. Bu, öğrencilere hijyen ve sağlık önlemleri hakkında eğitim vermekle başlamaktadır. Öğrencilere el yıkama, maske takma, fiziksel mesafe kurallarına uyma gibi temel hijyen alışkanlıklarını kazandırmak, eğitimcilerin görevleridir. Eğitimciler ayrıca eğitim materyallerini ve dersleri COVID-19 önlemlerine uygun bir şekilde hazırlamaktadırlar. Uzaktan eğitim platformlarını etkili bir şekilde kullanarak öğrencilere

öğretim sunmaktadırlar ve öğrencilerin öğrenme ilerlemesini izlemektedirler. Öğrencilerin zihinsel ve duygusal refahlarını gözetmek, özellikle uzaktan eğitimde izole hissetmeleri durumunda, eğitimcilerin görevleridir. Bu görevlerin etkili bir şekilde yerine getirilmesi, eğitim kurumlarında sağlıklı, güvenli ve etkili bir öğrenme çevresi oluşturmanın temelini oluşturmaktadır. COVID-19 sonrası dönem, işbirliği ve sorumluluk paylaşımını gerektiren bir süreçtir ve tüm paydaşların katkısı kritik öneme sahiptir.

Veliler ise, çocuklarının sağlığını ve eğitimini korumak için önemli bir rol üstlenmektedirler. Çocuklarının sağlığını düzenli olarak gözlemlemekte ve herhangi bir semptom göstermeleri durumunda okula bildirmektedirler. Evde hijyen alışkanlıklarını teşvik etmekte ve çocuklarına el yıkama, maske takma ve fiziksel mesafe kurallarını öğretmektedirler. Eğitim sürecinde çocuklarına destek olmakta ve uzaktan eğitimlerine yardımcı olmaktadır. Okulun bilgilendirmelerini ve talimatlarını dikkatle takip etmektedirler ve okul yönetimi ile düzenli iletişimde bulunmaktadır. COVID-19 sonrası dönemde, velilerin çocuklarının eğitimine ve sağlığına daha fazla katılım göstermeleri gerekebilir, bu nedenle velilerin desteği büyük önem taşımaktadır.

Araştırma sonunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Eğitimciler, sağlık konularında öğrencilere doğru ve güncel bilgiler sağlamalıdır. Sağlık okuryazarlığı becerilerini geliştirme amacıyla derslerinde sağlık eğitimine yer vermeleri önemlidir. Özellikle COVID-19 gibi salgın dönemlerde hijyen, enfeksiyon kontrolü ve aşılar gibi temel sağlık konularına vurgu yapabilirler.
- Aileler, çocuklarının sağlıklı alışkanlıklar geliştirmelerine destek olmalıdır. Evde hijyen alışkanlıklarını teşvik etmek, çocuklara el yıkama, maske takma ve fiziksel mesafe kurallarını öğretmek, sağlık açısından bilinçli davranışları teşvik etmek önemlidir.
- Eğitim materyalleri, sağlık önlemlerine uygun bir şekilde hazırlanmalıdır. Eğitimciler, derslerde COVID-19 ve benzeri sağlık konularını içeren materyaller kullanmalıdır. Bu, öğrencilere güncel bilgi sağlamak için önemlidir.
- Okul yönetimi, ailelerle ve toplumla sürekli iletişimde olmalıdır. Özellikle salgın dönemlerde güncel bilgilerin paylaşılması ve önlemlerin izlenmesi önemlidir. Öğrencilerin zihinsel ve duygusal refahlarını izlemek, özellikle uzaktan eğitimde izole hissetmeleri durumunda destek sunmak gerekir.
- Toplumun, eğitim kurumlarına ve öğrencilere destek olması önemlidir. Sağlık kuruluşlarının ve uzmanların okullara rehberlik etmesi, sağlık konularında eğitim vermesi, öğrencilere rol model olması sağlık kavramı algısının olumlu bir şekilde şekillenmesine katkıda bulunabilir.

KAYNAKLAR

- Ağırkaya, K. ve Erdem, R. (2023). Psikolojik sağlamlık: sağlık çalışanları açısından bir değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 656-678.
- Akgül, Ö. (2020). SARS-CoV-2/Covid-19 pandemisi. *Tıp Fakültesi Klinikleri Dergisi*, 3(1), 1-4.
- Ağaçdiken Alkan, S. , Özdelikara, A. ve Mumcu Boğa, N. (2017). Hemşirelik öğrencilerinin sağlık algılarının belirlenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6 (2) , 11-21
- Altena, E., Baglioni, C., Espie, C. A., Ellis, J., Gavriloff, D., Holzinger, B., Schlarb, A., Frase, L., Jernelöv, S., & Riemann, D. (2020). Dealing with sleep problems during home confinement due to the COVID-19 outbreak: Practical recommendations from a task force of the European CBT-I Academy. *Journal of sleep research*, 29 (4), e13052. <https://doi.org/10.1111/jsr.13052>.
- Appak Ö, Saymer AA. (2021). *Viral pnömoni tanısında laboratuvar*. ASYOD Güncel Göğüs Hastalıkları Serisi Kitapları. Ankara: Dünya Tıp Kitapevi.
- Öztürk, M., Türker, Y., Bilici, F., Erol, M., ve Oğuz, T. (2023). Covid 19 Önlemlerinde Eğitimin Konumu Ve Bir Firma İncelemesi. *The Journal of Social Sciences*, (62), 534-549, <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.68047>.
- Öztürk, M., Nakıboğlu B., Yıldız H., ve Kuşçu H. (2023). Okul öncesi dönem çocuklarının Covid-19 öncesinde, sosyal-duygusal gelişiminde ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *Ulusal Eğitim Dergisi*, 3 (2), 609-627, <https://doi.org/10.5281/zenodo.7787876>

- Arslan, K., Görgülü, Arı, A. ve Hayır Kanat, M. (2021). Covid-19 pandemi sürecinde verilen uzaktan eğitim hakkında veli görüşleri. *Ulakbilge*, 57 (2), 192–206.
- Arslan, R. ve Filiz, M. (2020). Sağlık eğitimi alan öğrencilerin covid-19 salgınına yönelik algılarının değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21 (2), 1-18.
- Asıcı, E. ve Günlü, A. (2021). Üniversite öğrencilerinin gözünden COVID-19 salgını: Nitel bir araştırma. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 9 (Özel Sayı), 1-25.
- Avcu, K. M. ve Çelik, Ö. Ç. (2023). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının pandemi kavramına yönelik metaforik algıları. *Turkish Journal of Educational Studies*, 10 (1), 61-84.
- Bağcı, G. B., Haymana, F. & Bozyılmaz, B. (2010). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı'nın bilim okuryazarlığı ve bilimsel süreç becerileri açısından analizi. *Eğitim ve Bilim*, 33(150), 52-63.
- Başaran, İ. E. (1982), *Örgütsel davranış*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Billington R. (1997). *Felsefeyi yaşamak*. (Çev. A. Yılmaz), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çetin, C. ve Anuk, Ö (2020). COVID-19 pandemi sürecinde yalnızlık ve psikolojik dayanıklılık: Bir kamu üniversitesi öğrencileri örnekleme. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 170-189.
- Çetin, E., Celep, D. A., Ebru, U. S. L. U., Vural, Ö. F. ve Başaran, M. (2021). İlkokul velilerinin Covid-19'a karşı metaforik algıları. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 165-187.
- Çetin, N. İ., Timur, S. ve Pehlivan, H. (2021). Fen bilimleri öğretmenlerinin covid-19 pandemi sürecinde "virüs" kavramına yönelik metaforik algılarının incelenmesi. *Journal of Eurasia Social Sciences (IJOESS)*, 12(43), 47-59.
- Deniz, S., Bentli, R., Kalkanlı, M. T., Fırıncı, B., Yalınız, F., Demir, E., Oğuzöncül, A. F., & Akbaba, M. (2020). Malatya ilinde çalışan öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi. *Sakarya Tıp Dergisi*, 10 (1), 28-36.
- Dillon, J. and Avraamidou, L. (2020). Towards a viable response to Covid-19 from the science education community. *Journal for Activist Science & Technology Education*, 11(2), 1-6
- Eo Y.S. ve Kim, J.S. (2020). Family socioeconomic status, parental attention, and health behaviors in middle childhood: A cross-sectional study. *Nursing and Health Science*, 22(2), 220–5.
- Ergun, D., (1999). *Sosyoloji ve eğitim*. Ankara: V Yayını.
- Ergün A. (2020). *Okul dönemindeki çocukların sağlığının geliştirilmesi*. Ankara: Vize Yayınları.
- Ghosh R., Dubey M.J., Chatterjee S. ve Dubey S. (2020). Impact of COVID-19 on children: Special focus on psychosocial aspect. *Minerva Pediatr*, 1(8), 31-34.
- Gökalp, N. (2019). Duygu eğitimi ve felsefe. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 77-81.
- Görgülü, Arı, A. & Arslan,, K. (2020). Ortaokul öğrencilerinin Covid-19'a yönelik metaforik algıları. *Turkish Studies*, 15(6), 503-524.
- Güleç, İ., & Demir, S. (2023). Türk Yükseköğretiminde Toplumsal Katkı Kavramının Kapsamı Üzerine. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Gündüz, M., Demirkıran, A., Yılmaz, A., Ergün, M. ve Öztürk, C. (2019). *Eğitim Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güner, A. E., Şahin, E., Peksu, S., Kaya Şengül, S., & Güngör, M. (2020). Sınıf öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeylerini belirleme, bilgi, tutum, davranış değişikliği ve eğitim ihtiyacını saptama çalışması. *Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Dergisi*, 1(1), 69-87.
- Güven, B., Kana., F. & Kırat, E. (2021). Öğretmen adaylarının covid-19 pandemi kavramına ilişkin algılarının incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(4), 1854-1874.
- Güzel, A., & Kurtoğlu, H. İ. (2022). Öğrencilerin Covid-19'a Yönelik Düşünceleri İle Sağlık Bilişleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 9(1), 19-30.

- Holbrook, J. & Rannikmae, M. (2009). The meaning of scientific literacy. *International Journal of Enviromental & Science Education*, 4(3), 275-288.
- Hyman, A., Stewart, K., Jamin, A., Novak, H., Stacy, E., Kasten, G., (2020). Testing a school-based program to promote digital health literacy and healthy lifestyle behaviours in intermediate elementary students : The Learning for Life program. *Preventive Medicine Reports*. 19(8), 101–49
- Işıkoğlu, N., Özdemir, A. A., Altun, M., & Ergenekon, E. (2021). Erken çocukluk eğitimi öğretmen ve yöneticilerinin Covid-19 pandemi deneyimleri: Yorumlayıcı fenomenolojik analiz. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 567-590.
- Jin, YH., Cai, L., Cheng, ZS., Cheng, H., Deng, T., & Fan, YP., (2020). A rapid advice guideline for the - diagnosis and treatment of 2019 novel coronavirus (2019-nCoV) infected pneumonia (standard version). *Military Medical Research*, 7(4), 158-197.
- Kara, Y., Baylam, A., Doğru, B., CAN., R., Toklu, M., & Kartal, H. (2023). Eğitim örgütlerinde yenilik yönetimi. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 9(30), 17-30.
- Kıssal A., Kavici S., Okan F. & Aşar F., (2020). Sağlık bilimleri öğrencilerinin COVID-19 hakkındaki bilgi, tutum ve davranışları: Derleme çalışması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 10(3), 391-403.
- Knisel, E., Rupprich, H., Wunram, A., Bremer, M. & Desai, C. (2020). Promotion of elementary school students' health literacy. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9560.
- Majumder, J, and Minko, T. (2021). Recent developments on therapeutic and diagnostic approaches for COVID-19, *The AAPS Journal*, 23 (14), 160-173.
- MEB (2020). *Milli Eğitim Bakanlığı Raporu*, Mart 2020.
- Meydanlioğlu, A. and Ergun, A., (2019). The effect of nurse-led diet and physical activity program for health on diet and physical activity behavior of children. *Journal of Physical Activity and Health*, 16 (7), 504–611.
- Mikolajczyk R, Brzoska P, Maier C, Ottova V, Meier S, Dudziak U, Ilieva S, and Ansari W. (2008). Factors associated with self-rated health status in university students: a cross-sectional study in three european countries. *BMC Public Health*, 8 (8), 215- 225.
- Nikiforuk. A. (2020). *Salgın ve bulaşıcı hastalıklar tarihi*. İstanbul: İletişim yayınları.
- Okatan, Ö. ve Tagay, Ö. (2021). İlkokul velilerinin görüşlerine göre COVID-19 pandemisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 309-328.
- Okatan, Ö. ve Tagay, Ö. (2023). COVID-19 Pandemi sürecinde okul öncesi velisi olmak. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (56), 626-648.
- Okçabol, R. (2005). *Öğretmen yetiştirme sistemimiz*. Ütopya Yayınları.
- Pelitoğlu, F. Ç. ve Özgür, S. (2013). İlköğretim öğrencileri için sağlık tutum ölçeği geliştirilmesi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 7(1), 32-56.
- Puia, A. and Leucuta D. (2017). corneliu. Children's lifestyle behaviors in relation to anthropometric indices: A family practice study. *Clujul Medical Medicine and Pharmacy Reports*. 90(4), 385–91.
- Saavedra, J. (2020). Educational challenges and opportunities of the Coronavirus (COVID-19) pandemic. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 17 (9), 11-21..
- Sabuncu, N. ve Erkal İlhan, S. (2009). *Hemşirelikte temel kavramlar*. Alter Yayıncılık.
- Sarıkaya, Ö. ve Görgülü, G. (2022). Fen bilgisi öğretmen adaylarının sağlık okuryazarlığı durumları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (63), 280-310.
- Shen, K., Yang, Y., Wang, T., Zhao, D., Jiang, Y., & Jin R. (2020). Diagnosis, treatment, and prevention of 2019 novel coronavirus infection in children: experts' consensus statement. *World Journal of Pediatrics*, 16, 223–231.
- Sintema, E. J. (2020). Effect of COVID-19 on the performance of grade 12 students: implications for STEM education. *EURASIA Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 16 (7), 1-6.

- Somunoğlu S., (1994). The definition of health from a conceptual perspective. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 4 (2), 52-62.
- Sukys S, Trinkuniene L, Tilindiene I. (2019). Subjective health literacy among schooled children: First evidence from Lithuania. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 16 (18), 33-97.
- Şahan, K. (2017). Metafor ne değildir? *Kesit Akademi Dergisi*, 3 (8), 166-176.
- Şenol V, Çetinkaya F, Ünalın D, Balcı E, & Öztürk A. (2010). Determinants of self-rated health in general population in Kayseri, Turkey. *Türkiye Klinikleri Journal Medical Science*, 30 (1), 88-96.
- Taşkın, P. (2014) *Ortaöğretim okulları öğrencilerine yönelik disiplin düzenleme ve uygulamalarının çocukların temel hak ve özgürlükleri bağlamında değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi.
- Telli, S. G. & Altun, D. (2020). Coronavirüs ve çevrimiçi (online) eğitimin önlenemeyen yükselişi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 25-34.
- Varış, F. (1994) *Program geliştirme*. Alkım yayınları.
- Yakar, B., Öztürk K.T., Pirincci, E., Onalan, E. & Ertekin, Y. H. (2020). Knowledge, attitude and anxiety of medical students about the current COVID-19 outbreak in Turkey. *Family Practice and Palliative Care*, 5(2), 36-44.
- Yapıcıoğlu, A. E. (2020). Fen eğitiminde sosyobilimsel konu olarak covid 19 pandemisi ve örnek uygulama önerileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 49 (1), 1121-1141.
- Yaprak, B. (2020). *Üçüncü basamağa başvuran hastaların birinci basamak hizmetlerinden haberdarlığına sağlık okuryazarlığının etkisi* [Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi]. Tıp Fakültesi, Trakya Üniversitesi.
- Yeşil, A., & Karaboğa, A. B. (2023). Okul yöneticilerinin covid-19 salgın döneminde uygulanan uzaktan eğitime yönelik yaşantı ve görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 148-174.
- Yılmaz, E., Mutlu, H. ve Doğanay, G. (2020). *Veli algısına göre pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin niteliği*. Palet Yayınları.
- Yılmaz, S., Gür, S. T. A., & Daharlı, E. K. (2021). Acil poliklinik kullanımı ile sağlık okuryazarlığı ilişkisinin incelenmesi: Kesitsel bir çalışma. *Journal of Anatolian Medical Research*, 6(3), 67-72.
- Yurdatapan, M., Benzer, E. ve Güven, İ. (2014). Fen bilgisi öğretmenliği öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(201), 183-202.
- Zhou P, Yang XL, & Wang XG, (2020). A pneumonia outbreak associated with a new coronavirus of probable bat origin. *Nature*, 579 (1), 70-73.